

*Ad Fontes***Elekta, a. s. (/1922/ 1928 – 1945 /1955/)**

Data založení filmových společností zaznamenaná v archivních pramenech a uváděná relevantní literaturou se téměř vždy mírně rozcházejí. Obvyklý rozdíl jednoho roku je dán tím, že literatura uvádí zpravidla rok, kdy společnost již nějakým způsobem prokazatelně existovala. V případě Elekty je to rok 1922, kdy JUDr. Alfred Nettel podal žádost o zápis společnosti do obchodního rejstříku. Ovšem stanovy a předmět činnosti Elektafilmu s. s. r. o. schválilo ministerstvo vnitra společně s ministerstvem obchodu a ministerstvem financí již 4. listopadu 1921. Krátce nato, 6. listopadu 1921, proběhl „ustavující akt“ – schůze zakladatelů. Z ryze právního hlediska ale Elektafilm s. s. r. o. začíná existovat dnem zápisu do obchodního rejstříku, 19. června 1923,¹⁾ a končí výmazem ze dne 12. července 1929. Elekta, a. s. – z právního hlediska nástupnický subjekt – byla do obchodního rejstříku zapsána dne 18. února 1929, téměř o půl roku dříve.²⁾

Podle záznamů v obchodním rejstříku složily dne 1. prosince 1922 společníci (sic!) Zdenka Schmittová (choť obchodníka, Vršovice, Ruská tř. 38), Marie Popperová (choť továrníka v Kostelci nad Orlicí), Olga Auerbachová (choť obchodníka na Královských Vinohradech) a Růžena Reiterová (choť obchodníka na Královských Vinohradech) společenské podíly po 50 000,- Kč. Jednání byli přítomni též Josef Auerbach a Vítězomír Ballenberger (obchodník, Praha II, čp. 846). Předmětem podnikání měly být následující činnosti:

- a) koupě, prodej, provozování, půjčování a komise filmů,
- b) obchod aparátů na snímání a předvádění filmů a obchod jinými stroji a aparáty,
- c) získávání kinematografů,
- d) provozování kinodivadel,
- e) nabývání stejných a podobných podniků a účastenství v nich.³⁾

Po připomínkách Obchodní a živnostenské komory byl v nové žádosti ze dne 4. dubna 1923 předmět podnikání zúžen jen na body a) a b). Naopak společenský kapitál byl zvýšen na 300 000,- Kč. Jednateli společnosti se stali Josef Auerbach, Julius Schmitt a Jan Reiter, sídlem společnosti byla Praha II, Vodičkova čp. 730-7, od 3. listopadu 1926 je pak sídlem společnosti Praha II, Národní 26. Roku 1924 postoupila M. Popperová svůj podíl (75 000,- Kč) Osvaldu Kosekovi (obchodník, Praha II-Vinohrady, Smetanka 20). Společnost Elektafilm s. s. r. o. se v době své existence věno-

-
- 1) Státní oblastní archiv v Praze (dále jen SOA Praha), fond Krajský soud obchodní Praha (dále jen f. KSO), spis sign. C XIV – 272/12. Zápis ze schůze společníků Elekty s. s. r. o. ze dne 28. června 1923 ovšem hovoří o „desítiměsíční činnosti firmy“ – viz Národní filmový archiv (dále jen NFA), f. Elekta, a. s., k. 1, inv. č. 1.
 - 2) Roky 1921 a 1928 uvádí Petr Bednařík, *Arizace české kinematografie*. Praha: Karolinum 2003, s. 65, 116, 117. Roky 1922 a 1928 uvádí např. *Compass* (Průmyslová ročenka) LXX, 1937, s. 1699.
 - 3) SOA Praha, f. KSO, spis sign. C XIV – 272/12.

vala zejména půjčování a distribuci filmů. Celková aktiva společnosti v roce 1927 činila včetně pohledávek 2 224 263,36 Kč a pasiva 1 724 263,36 Kč.

Podle prvních stanov společnosti Elekta, a. s. bylo povolení ke zřízení akciové společnosti uděleno České komerční bance v Praze a obchodnímu radovi Janu Reiterovi, tehdejšímu řediteli Elekty s. s. r. o. Akciová společnost pak byla založena na povolující listině ministerstva vnitra ve shodě s ministerstvem financí ze dne 2. října 1928 (čj. 56 123/28), na stanovách schválených pod tímž výnosem a na ustavujícím aktu ze dne 5. listopadu 1928.⁴⁾ Živnostenský list Elektafilmu a. s. byl vydán dne 3. června 1930 (čj. II.A 26458/30) a povoloval mj. „obchod filmy a jinými stroji a aparáty ke snímání a předvádění filmů jakož i stroji a aparáty používanými v průmyslu filmovém a kinematografickými pomůckami a ostatními do tohoto oboru spadajícími předměty.“⁵⁾

Tricátá léta jsou zcela ve znamení rozmachu Elekty pod vedením Josefa Auerbacha, kdy se společnost stala jedním z nejvýznamnějších výrobců českých filmů, k nimž patřily například AFÉRA PLUKOVNÍKA REDLA (1931), LELÍČEK VE SLUŽBÁCH SHERLOCKA HOLMESE (1932), JEDENÁCTÉ PŘIKÁZÁNÍ (1935), HLÍDAČ č. 47 (1937), KOUZELNÝ DŮM (1939), VĚRA LUKÁŠOVÁ (1939) a POHÁDKA MÁJE (1940). V roce 1930 získala Elekta majoritní akciové podíly firem Slaviafilm a Moldaviafilm. Členy představenstva společnosti Elekta a. s. byli Osvald Kosek, Julius Schmitt a JUDr. František Fousek. Prokura náležela Josefu Auerbachovi, Aloisi Fialovi a Janu Zbránkovi. Od IX. valné hromady (23. června 1937) byl Josef Auerbach výhradním majitelem všech akcií společnosti. V roce 1939 měla Elekta 36 stálých zaměstnanců.

Před nacistickým nebezpečím odešel Josef Auerbach do USA, dne 9. září 1939 byl „židovské firmě“ výnosem říšského protektora ustanoven treuhänder Karl Schulz, jenž byl již 18. června 1940 odvolán. Určitou dobu však ještě zůstal ve funkci místopředsedy správní rady.⁶⁾ Po K. Schulzovi se v roce 1941 stal treuhändrem JUDr. Brunno Pfennig, který získal 2 320 akcií z celkového počtu 2 500. Tyto akcie byly prostřednictvím říšskoněmecké firmy Cautio-Treuhandgesellschaft m. b. H. v Berlíně předány německé firmě UFA, která je již v roce 1942 prodala Prag-Filmu. Formálně tedy Elekta spadala pod Prag-Film A. G. Jistou výhodou tohoto postavení bylo zařazení subjektu do kategorie „válečně důležitých podniků“, což chránilo pracovníky před totálním nasazením. Do roku 1941 byla Elekta velmi úspěšnou produkční společností, avšak v důsledku postupných vnucených omezení české filmové produkce posléze fungovala pouze jako půjčovna.

Správní vývoj Elektafilmu po květnu 1945 plně odráží právní nejistoty této doby. Po znárodnění společnosti na základě dekretu prezidenta republiky č. 50/1945 Sb. ze dne 11. srpna 1945 byl národním správcem společnosti jmenován pracovník Státní půjčovny filmů JUDr. Oldřich Bureš, likvidaci společnosti měl provést Jan Zbránek.⁷⁾ Naopak vlastník majority akcií Josef Auerbach (de iure stále její prokurista) se ještě v roce 1946 snažil znárodněnou firmu převést do sféry „nezná-

4) Spis společnosti Elekta, a. s. není uložen ani v SOA Praha ve fondu KSO, ani v registratuře Městského soudu v Praze. Podrobnosti o jeho ztrátě nejsou známy. Dostupné jsou pouze záznamy v záznamové knize obchodního rejstříku, uložené v registratuře Městského soudu v Praze, sv. BXVIII, pag. 200–203.

5) Na základě této formulace se Josef Auerbach pokoušel po znárodnění kinematografie v srpnu 1945 pokračovat v obchodní činnosti Elekty v oblasti, na niž se znárodnovací dekret výslovně nevztahoval – např. dovezl z USA a prodal barrandovským ateliérům maskérské potřeby od firmy Max Factor.

6) Podrobně o důvodech Schulzova odvolání a o jeho působení ve filmovém oboru v protektorátu Čechy a Morava viz P. Bednařík: *Arizace...*, s. 42, 88–93. K osobě J. Auerbacha viz tamtéž, s. 65.

7) Dne 5. března 1952 byl Jan Zbránek před Okresním soudem trestním (spis 23T 245/51) zproštěn obžaloby za nedovolené podnikání po roce 1945; spoluobžalovaný Alois Fiala, jak soud konstatoval, emigroval a řízení s ním bylo přerušeno.

rodněného“ obchodního podnikání a dovezl pro Barrandov maskérské potřeby.⁸⁾ Chaotičnost aktu likvidace prozrazuje i časté střídání národních správců. Datum výmazu z obchodního rejstříku je s ohledem na absenci pramenů pravděpodobně nezjistitelné, poslední záznam v rejstříkové knize je z roku 1958: „Podle výměru Ústřední správy Československého filmu v Praze (č.j. 516/58 ze dne 28. července 1958): Zapisuje se národní správce JUDr. Karel Šercl (Praha 11, Jeseniova 41). Dosavadní národní správce JUDr. Václav Šefrna se vymazuje.“⁹⁾

Fond společnosti Elekta je komplementárním fondem k fondu jiné významné filmové společnosti – Slaviafilm, a. s.¹⁰⁾ Dochované zápisy ze schůzí společníků a správní rady¹¹⁾ obsahují věcné a neobyčejně přesné situační zprávy Josefa Auerbacha o odbytových možnostech, obtížích s prvními zvukovými filmy, krizových obdobích kin (hospodářské i politické důvody), vývoji produkčních záměrů a realizačních změn atd. Kompletně zachované bilance¹²⁾ svědčí o úspěších i neúspěších produkce filmů, jejich exploatace i o běžném chodu podniku. Ve fondu se dochovala ojediněle podrobná dokumentace o přípravě, výrobě a exploataci filmu Gustava Machatého EXTASE (1932)¹³⁾ a rovněž i dokumenty o produkci dalších filmů z portfolia společnosti.¹⁴⁾ Fond obsahuje rovněž vcelku přesnou dokumentaci kořistnického chování Němců po okupaci Československa¹⁵⁾ a zřízení protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 a zahrnuje i neméně příznačnou dokumentaci chaotické „likvidace“ společnosti po znárodnění v srpnu 1945.¹⁶⁾ Ačkoliv fond nelze pokládat za zcela zachovaný, přesto jej lze označit za klíčový pramen k dějinám velmi dynamického a úspěšného rozvoje a nezaviněného pádu jedné z nejvýznamnějších domácích filmových výrobních a distribučních společností (Elekta), přidružené společnosti Slaviafilm a. s. a rovněž i k dějinám českého filmového podnikání vůbec.¹⁷⁾ Archivní fond Elekty umožňuje i poměrně přesné vyčíslení velikých škod, které českému filmovému podnikání způsobila německá okupace a připomíná neméně velké immateriální ztráty dané znemožněním další činnosti skvělých odborníků a managerů - v lepším případě po jejich emigraci a v horším uvěznění a smrti v koncentračním táboře. (Úspěšná kariéra otce a syna Auerbachových v USA je toho příkladem.)

J i n d ř i c h S c h w i p p e l – T o m á š L a c h m a n

8) Viz pozn. č. 5.

9) Městský soud v Praze, záznamová kniha obchodního rejstříku, sv. BXVIII, pag. 203.

10) Fond společnosti Slaviafilm, a. s. je uložen v NFA.

11) NFA, f. Elekta, a. s., k. 1, inv. č. 1, 2.

12) NFA, f. Elekta, a. s., k. 3, inv. č. 57 – 73; k. 4, inv. č. 74–87.

13) Tamtéž, k. 13, inv. č. 226–236.

14) Tamtéž, k. 12, inv. č. 183–204.

15) Tamtéž, k. 2, inv. č. 36–48.

16) Tamtéž, k. 3, inv. č. 49–56; k. 18, inv. č. 295–303.

17) V podnikání ve filmovém oboru pokračoval Josef Auerbach i po svém druhém odchodu do emigrace po únoru 1948, jeho syn Norbert se posléze stal jedním z významných hollywoodských producentů.